

PALOTAY FERENCNÉ

(Bessenyei György Tanárképző Főiskola, Nyíregyháza)

NÉMETH LÁSZLÓ PEDAGÓGIAI GONDOLATAI KÖZT VÁLOGATVA...

ABSTRACT: (Pedagogical ideas of László Németh, their appreciation)
László Németh was a decisive figure of intellectual life in the 20th century Hungary. He was not only a man of letters but one of the great polihistors of the era.

The author of the article is reviewing Németh's ideas about pedagogy. Introduces us the writer's human example (his father) and other members of his family. Lets us see him as the tutor of his daughters, tells us about his career as a school doctor and as a school doctor and as a teacher in the town of Hódmezővásárhely. Then, based on all these things, he tries to summarize László Németh's ideas about pedagogy: during the transfer of knowledge (teaching) it is the integration of the subjects which guarantees the greatest efficiency; in the process of education the most essential requirement from the teacher is his concern for his students.

Németh László és a pedagógia szorosan kötődnek egymáshoz. "Az emberrel mintha nemcsak a természete születne vele, de foglalkozása is. Én például nyilván tanárnak születtem." -- írta, vélhetően túlzás nélkül a Sajkódi estékben. E kapcsolat feltárási kísérlete közben joggal tölthet el bennünket kétség és vívódás, hisz megmutatni az összefüggéseknek akár viszonylagos teljességét is -- Németh László kifejezését kölcsönvéve -- "herkulesi szerep" vállalását igényli. A Németh László-i életútból, életműből mindezért csupán beszédes mozaikok kiemelésével, rendezésével próbálkoztunk, elsősorban a nyilvánvalóan neveléssel, tanítással foglalkozó írásokra támaszkodva, az alábbi logikai rend szerint:

- Németh László a nevelt és nevelő a családban
- iskolaorvosi tevékenység
- Németh László a valóságos és képzeletbeli katedrán.

Szépírói alkotásaira csak utalásszerűen hivatkozik, s ugyanígy teszünk publicisztikájával, folyóiratszerkesztő és rádiós tevékenységével is. A kurta áttekintés nem módszeres kutatás összegzése, sokkal inkább egy Németh Lászlót szerető pedagógus-olvasó élményátadása. Ebből adódóan óhatatlan a szubjektív véleményalkotás, s ezzel együtt a bevallott cél: az író olvasására és újraolvasására való unszolás.

Portrészólat Németh Józsefről

Németh József, az író édesapja, s gyermek- és ifjúkorának rajongásig szeretett ideálja földrajz--történelem szakos tanár volt. Ehhez még megszerezte a testnevelői képesítést is. Mindig törekedett önnön mentálhigiénés "karbantartására". Fia szerint ennek volt köszönhető, hogy az élet számtalan megpróbáltatását a körülményekhez mérten igen jól tűrte. Ezek egyikét az I. világháború miatt volt kénytelen elviselni. "... két évet töltött a cári Oroszországban és Szovjetunióban, s nemcsak az orosz nyelvet tanulta meg sokkal jobban, mint én, de számos szovjet nép nyelvvel, néprajzával is foglalkozott." -- írja róla fia, nem minden elfogultság nélkül. Az író visszaemlékezéseiben egy kivételes kapacitású, hihetetlen tudású és mélységesen humánus szemléletű tanárember rajzolódik elénk. Olyan pedagóguselődünk, aki a bölcsesség és tudás mellett "... Fáradhatatlan volt a diáköröm kieszelésében."

S ezt az erényét aligha becsülhetjük túl. Önkritikusan talán bevallhatjuk, hogy sokféle ok miatt e téren nem ártana tanulnunk Németh József tanár úrtól. Csaknem hihetetlen, milyen tudás birtokában érte be az író édesapja a gimnáziumi katedrával. Amint írja: "Azok közé a ritka emberek közé tartozott, akiket a foglalkozásuk teljesen kielégít. Műveltségével ma senki sem adná alább egy egyetemi katedránál. Tökéletesen beszélt németül, olaszul; francia, spanyol, angol szakmunkákat szedett ki a könyvtárakból. Tudományos munkák tervei közt élt..." A pedagógiai tevékenységben ugyancsak járatos író-fiú kettejük összevetésekor apai-nevelői nagyszerűségét többek közt így summázza:

"Óbenne magvólt a pedagógus erénye: a mértéktartás... Nem eredményre tört, hanem harmóniára."

Egy ilyen személytől igazán volt, lehetett mit tanulni. Amennyiben nem a fiúi szeretet idealizálta az apát. Ám az eszményesítéssel kapcsolatos, jogosnak tűnő kételyünket eloszlatja egy hajdani Németh-tanítvány, s nem is akárki visszaemlékezése. Tersánszky Józsi Jenő így őrizte emléke-

zetében az író édesapját: "Német József tanárom ténykedését mindenképpen az oktatás utolérhetetlen remeklésének becsülöm magamban. Igenis meg mertte törni a merev, bürokratikus tanítási módszert, és a célt nézve egyénileg mertte kezelni tanítványait. Ha aztán forgattam még önművelőleg történelmi munkát, azt mindenesetre az ő útmutatásai szerint szűrtem át szemléletemen. És most, amikor áldom emlékét, nem szerénytelenség vezet, hanem az ő dicsérete..."

E néhány idézet ízelgetése alapján is jogosnak tűnik az a felvetés, hogy Németh László gyermekkorától készült a pedagógus pályára. Kezdetben ösztönösen, elsősorban az apai példa hatására, később mind tudatosabban. S végeredményben egész életében gyakorolta is, hol csupán gyermekjátékként, hol iskolaorvosként, hol valóságos katedrán, hol lányai gyerekszobájában, unokája pesztrájaként, szülői értekezletek orvos előadójaként, íróként regény- és drámahősöket formázva, egyszóval szinte mindig, mindenféle körülmények közepette. De a kivételes és elsődleges inspiráló valószínűen Németh József tanár úr, az édesapa volt.

Németh László, az apa

Gyöngéd kézzel rajzolt, de tárgyilagosságot sem nélkülöző gyermekarcképpel indul a *Lányaim* című kötet, s a művet lapozva megismerhetjük, hogyan közeledett az író cseperedő, nagyon is különböző karakterű gyerekeihez. Legnagyobb örömét mindig is a lányok megfigyelésében, tanításában a kultúrkincsekkel való megismertetésében lelve. Íróemberként természetes, hogy igen nagy figyelmet szentelt a lányok irodalommal történő találkozásainak, melyet legjobban a "Költők a gyerekszobában" és a "Verselő gyerekek" c. fejezetek igazolnak. Ezekből kiderül, hogy milyen fontos az első élmények milyensége, az, hogy a gyerek lehetőleg ne találkozzék a talmi, a nem érdekes, az olcsó élménnyel. A máig érvényes figyelmeztetés felhívja figyelmünket arra, hogy az olykor alábecsült gyermek- és ifjúsági irodalom bizony nagyon is fontos, hisz jól vagy rosszul alapozhatja a későbbi olvasási szokásokat, elindíthatja az egyéni ízlésfejlődést, beláthatatlan következményeivel egyetemben. Ugyancsak a gyermek és az irodalom bensőséges kapcsolatáról szól az említett, verselő gyerekekről elmélkedő fejezet. Itt az író a gyermeket mint ösztönös alkotót mutatja be. Saját lányainak verstermése mellett hozzá forduló idegenként is szemügyre veszi. Végkövetkeztetés: rendkívül fontos, hogy a gyerek ne felnőtt minták alapján, azokat majmolva dolgozzon. A gyer-

meke önkifejező buzgalmára is figyelő szülőnek törekednie kell arra, hogy a kis alkotó saját élményeit öntse versbe. A spontán önkifejezés szépsége az apróbb fogyatékoságok (a szótagszám pontatlanságai például) semmiképp sem rúttja, sőt. Az apróbb szabálytalanságok többnyire az őszinteség, az élmény hevületének való engedelmesség bizonyítékai, s mint ilyenek feltétlenül becsesek, s nem korrigálandó "műhibák".

Gyermekei diáktársaként Németh László még igen behatóan taglalja a közös idegennyelv- és matematikatanulás örömeit, gondjait. Nagy kár, hogy a biológia- és a történelemtanulásra vonatkozó részek elvesztek.

Összegző gondolatai messze túlmutatnak a Németh lányok gyerekszobáján. Ebből idézünk: "1. Az ember csak azt tanulhatja meg, amire képességei rakéta-bomlásában a képesség megjelent. Az azonban sokkal gyorsabban tanulja meg, mint ahogy a napi egykanál iskola beosztja. Azaz idomítani csak hülyéket szabad, az ép szellemeket (jókor, helyesen) táplálni kell. 2. Egyszerre csak egy dolgot lehet igazán tanulni. A szellemi szenvedély sem tűr meg egyenrangú versenytársakat. Az érdeklődés szétaprózása a valódi szellemi munkát kizárja. 3. A tudás: képesség s nem teher. Azt rendezi s tartja áttekinthető állapotnak, amit a civilizáció az agyra ügyis rászemetel. Könnyebbséget érzünk tőle, s nem nyomást; a de-rűt gyarapítja, s nem a büntudatot."

Évek múltán a kötet kiegészült újabb lányportrékkal, valamint az író nagyszülői élményeivel.

Az iskolaorvos

A húszas évek közepétől az író iskolaorvosi és egészségügyi állást vállal. Dolgozik a Toldi Ferenc Reálgymnáziumban, az Egressy úti polgáriban, az Áldás és a Ponty utcában. Iskolaorvosi teendői mellett folyamatosan figyelemmel kísérte az adott intézmények életét, a gyerekek és szüleik sorsának alakulását. Szívesen vállalt ismeretterjesztő előadásokat is.

Iskolaorvosi tevékenységének tudós összegzése a Medve utcai polgári c. kötet, melyben egykori iskoláját mutatja be szociográfusi pontossággal és a művészre jellemző érzékenységgel.

A könyv logikai építkezése, témakifejtésének módja máig példaszerű, épp ezért tanulságos vele kissé alaposabban is foglalkozni.

Iskolatörténetet tartalmaz a bevezetés. Ezt követi az épület körültekintő bemutatása, majd a polgáristák szülői társadalmának rövid, tömör ismertetése. Németh László kitűnő érzékkel mutat rá annak fontosságára is, hogy mennyire lényeges, honnan is jött a kisdíák, milyen a "hátszár-ga", mik a segítő és gátló tényezők szellemének-jellemének kibontakozásában. Így érvel: "A társadalomkutatásban épp úgy megvan a jelentősége a mikroszkópiának, mint a bonctanban. A kis társadalmi egységek szerkezeti s áramlási jelenségei épp úgy fejtik, magyarázzák, színezik a nagy egységek statisztikai és társadalmi rajzát, mint egy szerv szöveti képe... az ilyenfajta kutatás akkor is jogunk és kötelességünk, ha nem Budapest szociográfiáját gazdagítjuk vele, csak a magunk -- s a példa hatalmával mások -- iskolaismeretét." Ezután a szorosabban vett családi és lakásvi-szonyok bemutatása következik. Igen megszívlelendő az a Németh László-i gondolat, amely az előbbihez, a családhoz kapcsolódik. "A tanárnak épp úgy tudnia kell, hogy tanítványa ép családban él-e, mint azt, hogy ép testben."

Természetesen behatóan foglalkozik a rá bízott, serdülésnek induló gyerekek testi gyarapodásával is, így a testméretek alakulásával, a hossznövekedéssel, s egyáltalán a pubertás jellemző változásaival. Fontosnak tartja a tanulói jellemrajzok készítését, de egyúttal figyelmeztet is: "A tervbevett jellemrajznak elsősorban rövidnek kell lennie, mert ami hosszú, az csak tisztelőket talál, olvasókat nem."

A könyv záró fejezeteiben az osztállyal, az egészségtannal s végezetül a távozókkal foglalkozik.

Németh László A Medve utcai polgári c. könyve A "Magyarország felfedezése" mozgalomhoz kapcsolódott. Ma már a hazai nevelésszociológia is alaplíként becsüli és értékeli. Az író maga sajátos önmegmértésnek szánta. A "minőség forradalmának" volt problémája ez a munka: át tudok-e véremmel színezní egy unalmas bürokrata (iskolaorvos) foglalkozást. Igen, ez lehetséges. Nincs olyan munkakör, amelyből művészetet nem lehetne csinálni; nincs olyan műhely, amelyben ott nem lappangna egy laboratórium... Nincs fontosabb forradalom, mint amelyik a munka lelketlensége ellen tör."

Németh László katedrán

E minőségeszme áthatotta Németh László egész munkásságát. Önön erőfeszítéseit is biztató példának szánta. Ezek az erőfeszítések azonban nemcsak a szellemi teljesítményekre vonatkoznak.

Jól példázza ezt a népfőiskola eszméjének tervezett konkrét anyagi támogatása. Móricznak írt levelében a megálmodott intézmény számára felajánlja Törökvész úti házát s az ellátást biztosító 1500 pengőt. Később tantervi vázlatot is publikál a Kelet Népe hasábjain.

A tehetséges paraszt fiatalok "Eötvös kollégiumában" az alábbi stúdiumok tárgyalását tartja fontosnak: A falu kultúrélete, egészségtan, magyar önismeret, a hazai gazdaság és társadalom rajza, jogismeret, magyar tájak.

Németh László a legvalóságosabb katedrát 1945 őszén kapta, amikor óraadói tanárságot vállalt Hódmezővásárhelyt. Az akkor kultuszminister, Keresztúry Dezső jóváhagyásával pedagógiai kísérletbe fog, megbízzák a dolgozók gimnáziumának szakfelügyeletével, tantervvázlatokat készít. Három tanévet tölt lázas tanári munkában. 1948 nyarán fejezi be a vásárhelyi tanítást.

Hihetetlen jelentőségű és színvonalú munkát végez a kurta idő alatt. Mindenekelőtt a már meglévő struktúrát és tanítást veszi nagyító alá, figyelemreméltó kritikai észrevételeket megfogalmazva.

"A régi középiskola számos tantárgyával nemcsak az anyagot aprózza el, de a tanulás szenvedélyét is, közben mégsem éri el (legalábbis nem a kívánt mértékben) az elaprózás célját, hogy az élet megkívánta képességekből, tájékozottságból minél többet hozzon be falai közé."

A jogos kritikát követően nekilát egy, a korábbi magyar gyakorlat-tól elütő, hatékonyabb tantárgyi struktúra kísérleti, a gyakorlat szakadatlan próbájának alávetett kimunkálásához. Megoldási javaslata a "kiskánál-iskola" kiküszöböléseként nagy volumenű tárgykörök kimunkálása, amelyek a világ totalitását jobban közelítik, s így a világmegismerést megkönnyítik a diák számára. Rendező elvként, fogódzóként a történelmet, pontosabban a tudománytörténetet ajánlja. Így kerül például a humán-blokkba a világtörténelem, a világirodalom, magyar irodalom, és magyar történelem, valamint a művészettörténet. Később is visszavisszatér az integrált tárgykörök kérdésköréhez, újabb utakat is találva: "Ma már látom, hogy a tárgyak eltörténelmesítése, melyet én követtem,

csak egyik módja a vezető tárgyak kiépítésének. A másik a térben szinte az elemi részekből építené föl a világ épületét, s a fizikai, vegyi, biológiai emeletek fölött a szociológiai jutna az időhöz, a történelemhez. Az igazi humán- és reáliskola nem a tantárgyak más-más kombinációjából, óraszámából, hanem e két törzstárgy következetes kiépítéséből születhetne meg. "A két nagyvolumenű tárgy mellett Németh László nagy nyelvtudású apja nyomdokait követve rendkívül figyelmet szentel a nyelvtanításnak is. E tevékenysége folyamán is megfigyelhető a történeti szempont, megközelítés érvényesítése. Az említett tárgyköröket olykor tisztavirág életűbb studiumokkal is kiegészítette. "... egy efemer tárgyat, a kísérletként beiktatott lélektan tanítottam nekik -- híres életrajzokhoz (Szent Ágoston, Rousseau, Tolsztoj) magyarázataként. Nyolcadik osztályban a harmadik éve tanított filozófiát dolgoztam ki."

Az intenzív együttműködés során bensőséges kapcsolat formálódott a vásárhelyi diákok és az író között. Erre így emlékszik Németh László: "Annak a pedagógiai kísérletnek, hogy kevés számú osztályban, de ott 5--10 órában az én nagy, összevont tárgyai tanítottam, lett egy váratlan következménye; ezek az osztályok maguk sem vették észre: megszerettek." Tehát a szép kísérletnek nem csupán intellektuális eredménye született, de a munka szépségét megsokszorozó "érzelmi hozadék" is keletkezett. Ehhez valószínűen az is szükséges volt, hogy a diákok beavatottak voltak, lehettek. "Tanítványaim például tudták, hogy nemcsak tanítom őket, hanem kísérlet is folyik, melynek ők nemcsak tárgyai -- kutatói -- s cinkosai is lehetnek."

Németh László kísérletének eredményét az is aláhúzza, hogy Vásárhelyt nem válogatott diáktársasággal dolgozott. A kísérlet semmiképpen sem volt manipulált. Ezt a feltételezést tán az is bizonyítja, ahogy az író "kuktáit", a vásárhelyi diákokat jellemzi: "Hogy szorgalmas lett volna, azt nem lehet ráfogni, sőt néha, főleg dolgozatírásnál, bámulatba ejtett a sok álmunka, csalafintaság, amellyel a megkívánt igazi erőfeszítést megkerülte. De erőgazdálkodásukban volt valami lírikus; a fölhalmozott renyhesség, ha valami beléjük kapott, nagy tanuló lázakban robbant ki. Jellemet, amely szigorú nevelésben, korán szerzett elveken alapult, nem sokat találtam köztük, de annak az illojális pimaszságnak sem volt nyoma, amelyből pesti iskolákban már kaptam ízelítőt. Fényes szemükben, cigányos modorukban mosolygó paktum ült a közös munkakerülésre, de a szép dolgokban való részvételre is."

A szép vásárhelyi évek, melyek a tényleges, valóságos pedagógiai praxist jelentették, a nagyszerű kísérletezés lehetőségét adták az írónak, s tegyük hozzá -- tanítványain kívül nekünk, az utókornak is -- kiegészültek. Nem módszeresen végiggondolt, az írótól megszokott alapossággal végigvitt gondolat, amire hivatkozni szeretnénk, de igen-igen fontos, hisz a felsőoktatást, napjaink egyik legneuralgikusabb pontját érintik. "A művelődés reformja" c. írásában int és figyelmeztet a legnagyobb hibalehetőségekre, melyeket elkövethetünk: "A művelődés reformja az egyetemek reformjával kezdődik. Ki tagadhatná, hogy az egyetemek ma az előbb említett önkéntelen helitropizmus ellen dolgoznak. Kivétel nélkül szakembereket nevelnek; nem úgy, hogy egy szakban otthonossá teszik, hanem úgy, hogy a műveltség általános kérdéseiben idegennek. Félszeg úszók nevelnek félszeg úszókat." E félszepség legyűrése együttes feladatunk. Hogyanjára a választ mielőbb meg kell keresnünk.

Az eddigiekben Németh Lászlónak legközvetlenebbül a pedagógiához kötődő gondolataiból válogattunk. A viszonylagos teljesség jegyében azonban úgy tetszik, ki kell egészítenünk áttekintésünket. Elsősorban a drámák gazdag világa kínálja a bőséges anyagot. Németh László legtöbb drámája a "homo eticus" küzdelmét tárja elénk. Hőseit sokféle körből választja. Számunkra talán az Apáczai és a Bolyaiakkal foglalkozó drámák a legtanulságosabbak. Az előbbi két szempontból is. Egyfelől a magyar neveléstörténet korszakos jelentőségű személyisége mint hős miatt, másfelől azon ötletek révén, amiket a veszprémi premier kapcsán javasolt.

Az Apáczai-drámában a kitűnő tanítóról a darab egyszerű, iskolázatlan szereplőjével mondatja ki a legfőbb igazságok egyikét: "Mert igaz, ami igaz, ő igen ért hozzá, hogy a keserű gyökeret mézzel csöpögtesse. Azért is van a diákság olyan bolondjában érte." Ezt a megállapítást aligha kell kommentálni.

A darab 1968-as veszprémi bemutatója kapcsán a sokszereplős dráma színrevitelének nehézségeit megértve, s egyúttal a város viszonyaira hivatkozva az író azt javasolja a jövőre nézvést...

Milyen üdvös és hasznos lenne az effajta művek színpadra állítása egy iskolavárosban oly módon, hogy a hivatásosok és diák-amatőrök együtt hozzák létre a produkciót. Mi tagadás, jó volt ezt olvasni, hisz városunkban, Nyíregyházán ez nemegyszer megtörtént már.

A két Bolyairól szóló mű, s a drámát kiegészítő a Bolyaiak matematikatörténeti jelentőségét taglaló tanulmány ugyancsak elmélyedésre sarkalló olvasmány, különösen a pedagógus olvasó számára. Az említett tanulmány azon passzusai lebilincselőek, amelyekben Németh László az apa, Bolyai Farkas nevelői intuícióját mutatják be. Németh László szerint Bolyai Farkas "mint tanár csak a kiválókat tudta tanítani, de mint elméleti pedagógus -- írásai bizonyítják -- egyike volt a legnagyobbaknak: már öt éves korában (ti. Bolyai Jánosnak) észrevette tehetségét. Az a néhány sor, amelyet erről Gaussnak ír, csodálatos prognózis." A Bolyaiak egyúttal arra is ürügyet szolgáltatnak az írónak, hogy a tehetség kettős és kereszt-kötéseiről is szóljon: "De a matematika tehetség, mint tudjuk, Bolyai Jánosnál sem elszigetelt. Mint diák ő is erős nyelvekben, de nála csak a zenei képesség ugrik ki mellette. Ha a motorikus övet nem választjuk el (amint botorság volna) az agy egyéb zónáitól -- félelmes vívóügyessége is beleszámítható ebbe az alap-kiválóságba."

A valóságos neveléstörténeti jelentőségű személyiségek mellett fikatív pedagógusalakok sokasága népesíti be Németh László színpadát. Olyan emberek, akiket néha az író alteregójának érzünk, s olyanok is, akik egy-egy kortárs személyiségvonásaiból építkeznek (Cseresnyés, Utazás, Mathiász panzió). Valamennyien, ha munkájukról, a tanárember tevékenységéről szólnak, Németh László egyik-másik kedvenc pedagógiai felismerését fejtik ki. Az író minőségelvének egyik aforisztikus rövidségű megnyilvánulása a Szörnyeteg c. dráma egyik szereplőjének megállapítása: "minden óra egy meg nem írt esszé. Úgy is készülhetek rá: milyen előny, nem kell leírnom. Közben szociális ösztönömet is kielégítem..." Az óra tartalmi gazdasága mellett az óravezetés fortélyairól is beszélteti hőst az író: "Énvelem megtörtént néhányszor, hogy éjjel dolgoztam, s a negyedik-ötödik órán azt gondoltam, fáradt vagyok, ellazsálom. S mi történt? Az osztály rendetlen volt, s én halálra fáradtam. Míg ha azt mondtam, ej, csináljuk még mulatságosabban mint máskor... az óra végére felfrissültem. S a gyerekek is." S hogy ez a felismerés mennyire az íróé, a megtapasztalt igazság kimondása, az igazolja Magda lányának írt egyik levelének részlete: "A fegyelmezés annál kisebb gond lesz, minél több lesz a tudásod, s minél több örömed leled az anyag közlésiben."

Legismertebb, legnépszerűbb regényei is bővelkednek pedagógiai gondolatokban, szituációk rajzában és nem kevésbé az író neveléssel-oktatással kapcsolatos élményeinek bemutatásában. Az Égető Eszter vá-

sárhelyi éveiből elevenít föl sok epizódot, a Kocsik szeptemberben a falu-
élmény, a falusi kisdíák tudás utáni szomját mutatja be, talán az író apai
rokonságának életére alapozva. S nem feledkezhetünk meg az Irgalomról
sem. Itt a hadifogságból megtért apa figurájában nem nehéz felismerni
Németh József tanár urat. Olyannyira, hogy a regény szövege és a
magánvisszaemlékezések még nyelvileg is -- nemcsak gondolatilag, kísér-
teties hasonlóságot mutatnak. S ugyancsak az Irgalomban olvashatunk
több egyetemi élményről. A professzorok különböző előadási stílusáról, a
tudásátadás más és más metódusáról. E részekben minden bizonyral a
hajdani hallgató emlékszik az orvosegyetem világára.

Németh László sok publicisztikai írásában érinti a tanügyet, fog-
lalkozik a nevelés elméleti-gyakorlati kérdéseivel érintőlegesen vagy tel-
jes odafordulással. E gazdag termésből csupán egy igen jellegzetes írást
emelünk ki. Olyat, amely nem csupán a pedagógiai jelenségek megítélé-
sége ad betekintést, de Németh László jellemébe is. A Makarencóról
írottakról szólnánk röviden, úgyis mint a hazai Makarencó-recepció érté-
kes dokumentumáról. A magyar pedagógiában a 30-as évektől tudnak
Makarencóról. Igazi népszerűsége természetesen a 40-es évek végétől
számítható. Jellemző módon ekkor Németh László nem méltatja figye-
lemre a gyermektelepek szervezőjét. Ám akkor, amikor hazánkban
Makarencó népszerűségéből veszteni látszik, "kevésse van divatban", az
író figyelmét mégiscsak felkelti, s rövid elemzéséből kiviláglik, szimpatiz-
ál elképzeléseivel, kettejük fölfogásában rokonvonásokat is felfedez. El-
ismerésének summája pedig így összegzi: "... a varázslatot azonban az
adja meg, ami a pedagógizálást számomra is "költéménnyé tette": egy
felnőtt ember a benne levő gyermekség jóvoltából egész mivoltával bele-
feledkezik s feloldódik a játékban, amellyé a rábízott fiatalok életét ala-
kítja."

Egészen tágran értelmezve Németh László nevelői ambícióit, szól-
nunk illik arról a vágyról, amellyel a magyarság, de ezen túl a vonzáskör-
zetünk európai régióját is művelni szeretne volna. Szándéka szerint ezt a
célkitűzést szolgálta volna a Tanú. Erről így ír: "A Tanú-t, amikor
megindult magnak tekintetem... Ennek a folyóiratnak elsősorban művelt-
ségünk közös népi elemeit kellene nyilvántartania... A megismerés: meg-
értés, a megértés: szeretet."

Összegzés helyett

Németh László műveit olvasva körvonalazódhat bennünk, melyek is azok a legfontosabb útbaigazító gondolatai, mellyel mai tudásunk kiegészülhet, gyakorlati tevékenységünk hatékonyabbá válhat.

Mindenekelőtt választ ad az író arra a jövődőt is meghatározó lényeges kérdésre, hogy mit tanítsunk. Válasza: nagy volumenű, integrált tárgyköröket, melyek nem szétaprózzák, ellenkezőleg megközelíteni igyekeznek a világ teljességét. Ennek a logikus és átgondolt integrálásának ki kell terjednie mind a humán mind a reál tárgyra. E Németh László-i gondolat kétségtelenül magyar tantervelméleti forrás lett, elég, ha Gáspár László szentlőrinci iskolájára utalunk. Hozzá kell azonban tenünk, hogy még jócskán van mit tanulnunk, mit kölcsönöznünk, adaptálnunk e vonatkozásban, kiváltképp ha a helyi tantervek mind nagyobb mérvű felbukkanására gondolunk.

A helyi tantervek készítői jól teszik, ha többek között a Németh László-i ihletésre is hallgatnak. A tárgyak integrált tanításának praktikus haszna szinte beláthatatlan. Megvalósításának útja azonban nem akadálytalan, hisz a dolognak a pedagógusképzésben is vannak, volnának konzekvenciái.

Ezeket a nagy volumenű tárgyköröket egészítik ki a nyelvek, valamint filozófia, pszichológia.

A következő nagy kérdés: Hogyan tanítsunk? A legtömörebb választ a már idézett drámarészlet mondja ki: "... keserű gyökeret mézzel..." csöpögtetve, azaz érdekesen, érdeklődve, élvezve az anyagot. Így szítunk érdeklődést, így ráadunk és fárasztunk a legkevésbé.

S milyen legyen magatartásunk, kapcsolatunk növendékeinkkel? Törekedjünk harmóniára! S mindenekfelett legyünk bőkezűek! "... a tanári pályában épp ez a gyönyörű: ez a pazarlás. Ez a legönzletlenebb pálya a világon: Mert az, hogy egy tanár mit csinál, hány mikronnyival emelte meg nemzete műveltségét, ellenőrizni nem lehet. A tanár, ha igazán tanár, állandóan ajándékozta magát. Ez az ajándékozás a gyönyörű ebben a pályában!"